

Beroepsprofiel

CULTUURPROFESSIONAL

Kunstvakdocent
Voortgezet
Onderwijs

Inhoud

Voorwoord	4
Aanpak en werkwijze bij de totstandkoming van het beroepsprofiel	6
Algemene inleiding	8
Doel van het beroepsprofiel	8
Doelgroepen beroepsprofiel kunstvakdocent vo	8
Schooltypen	9
Positie van de kunstvakdocent	11
Opleidingen en bevoegdheden	11
Kunstvakken beeldende vormgeving, muziek, dans, drama en muziek	11
Culturele en kunstzinnige vorming	11
Kunst algemeen	12
Verbreden en verdiepen	12
Kunstvakken in het voortgezet onderwijs	13
Kerndoelen van het leergebied kunst en cultuur in de onderbouw	13
Praktijkonderwijs	14
Vmbo	14
Ckv	14
Kunstvakken in de bovenbouw havo/vwo	15
Verschillen per bouw	17
Onderbouw	17
Bovenbouw	18
Verschillen per schooltype	19
Bijdragen van de kunstvakdocenten aan de ontwikkeling van jongeren	20
Vakspecifieke bijdrage	20
Bijdrage aan creativiteitsontwikkeling	21
Bijdrage aan sociaal-emotionele ontwikkeling	21
Bijdrage aan talentontwikkeling	22
Bijdrage aan andere vakgebieden in de school	22

Competenties van de kunstvakdocent	23
Vakinhoudelijke competenties	23
Vakdidactische competenties	24
Aansluiten bij de belevingswereld en eerdere ervaringen	26
Begeleiding en werkvormen	26
Differentiatie	27
Beoordelen	27
Pedagogische competenties	28
Samenwerken binnen en buiten de school	30
Samenwerking binnen de school	30
Doorlopende leerlijn	31
Samenwerking buiten de school	32
Kunstvakdocent van de toekomst	33
Rol van cultuureducatie	33
Omgang met technologische en digitale ontwikkelingen	34
Aansluiten bij diversiteit en inclusie	34
Verbinding met de omgeving van de school	35
Interdisciplinair werken	35
Beleidsontwikkelingen	36
Herziening van de kerndoelen leergebied Kunst & Cultuur	36
Advies nieuwe vakkenstructuur voor de kunstvakken op het vmbo, havo en vwo	36
Invoering en monitoring van het vernieuwde examenprogramma ckv	37
Beleidsprogramma Cultuureducatie met kwaliteit	38
Beleidsprogramma school en omgeving	38
Subsidieregeling cultuureducatie vmbo, vso en pro	39
Beroepsprofiel KVDO	39
Bijlage overzicht bestudeerde documenten en websites	40
Documenten	40
Websites	41

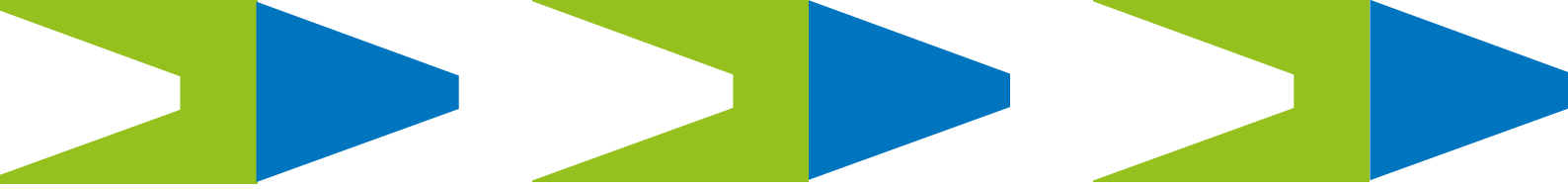

Voorwoord

LKCA richt zich op het stimuleren en vergroten van cultuurdeelname, op het versterken van de kwaliteit van cultuureducatie en op het ondersteunen van de structuur die daarvoor nodig is. Een belangrijke schakel daarin is de kunstvakdocent. De educatieve culturele sector heeft goed opgeleide mensen nodig die hun expertise blijven ontwikkelen. Zij volgen hun opleiding en training via het formele (kunstvak)onderwijs, maar soms ook op andere manieren. De beroepsprofielen van LKCA geven een beeld van wat een kunstvakdocent binnen een specifiek werkveld zou moeten kennen en kunnen. De profielen bieden houvast aan iedereen die bij de opleiding en het werk van de kunstvakdocent betrokken is.

In 2016 publiceerde LKCA vijf *Schetsen van de Beroepspraktijk* die richting gaven aan opleidingen en cultuurprofessionals die zich bezighielden met kunst- en cultuureducatie op school of in de vrije tijd. In datzelfde jaar publiceerde LKCA ook de *Handreiking Basis voor Cultuureducatie* die een visie gaf op de ontwikkelingen binnen het werkveld cultuureducatie. Deze documenten bewezen de afgelopen jaren hun waarde bij het duiden van ontwikkelingen in het cultuurveld en het onderwijs. De kunstvakdocentopleidingen gebruikten de *Schetsen* in hun traject van accreditatie. De *Schetsen* gaven een beeld van de beroepspraktijk waarin een afgestudeerde student zich moet kunnen redden.

Inmiddels merkten we dat er behoefte is aan actuele en meer gedifferentieerde profielen dan de *Schetsen*. Een profiel van de kunstdocent in het mbo ontbreekt bijvoorbeeld. Andere profielen zouden beter uitgesplitst kunnen worden, zoals een apart profiel voor de kunstdocent in het speciaal en praktijkonderwijs of profielen voor de kunstprofessional in de actieve cultuurparticipatie. Maar ook maatschappelijke ontwikkelingen zorgen voor een verandering in het werk van de cultuurprofessional. Denk aan curriculumherziening, het lerarentekort, de aandacht voor het sociaal-emotioneel welbevinden en de rol die cultuureducatie daarin kan spelen of andere verbindingen met zorg en welzijn.

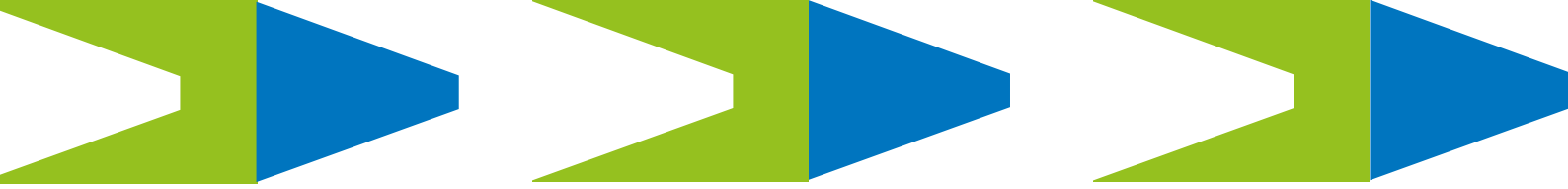
Mede op verzoek van het werkveld is LKCA een traject gestart om de beroepsprofielen uit te werken voor de verschillende werkvelden. Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in het primair onderwijs en kinderopvang verscheen in 2023. Wat hierna volgt is het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in het voortgezet onderwijs. Dit beroepsprofiel verscheen tegelijkertijd met dat voor de kunstprofessional in de non-formele educatie. Onderzoeksbureau Sardes heeft de profielen uitgewerkt.

Aanpak en werkwijze bij de totstandkoming van het beroepsprofiel

Het beroepsprofiel voor de kunstvakdocent in het voortgezet onderwijs is tot stand gekomen door deskresearch, interviews, veldraadplegingen en gesprekken met deskundigen. Allereerst hebben wij documenten en websites bestudeerd (zie bijlage voor een overzicht). Deze informatie is opgenomen in het beroepsprofiel, met name in de paragrafen die onder de algemene inleiding staan en in het deel over beleidsontwikkelingen, maar ook elders in de tekst. Met voetnoten is de betreffende bron aangegeven. Daarnaast was de deskresearch een voorbereiding op de interviews. Er vonden diepte-interviews plaats met tien kunstvakdocenten, werkzaam in verschillende disciplines en onderwijstypen van het voortgezet onderwijs. We verzamelden 'verhalen': wat inspireert docenten, waarom hebben zij voor het beroep gekozen, wat zijn de aantrekkelijke kanten ervan, wat willen zij leerlingen bijbrengen, welke ervaring is ze bijgebleven en wat heeft ze gevormd. Deze werkwijze is ontleend aan de aanpak bij de Expeditie Lerarenagenda.¹

De uitkomsten van de interviews zijn in een apart document geanalyseerd en besproken met LKCA. Deze reflectie op de interviewuitkomsten mondden uit in een aantal gespreksonderwerpen die tijdens zogenaamde veldraadplegingen zijn besproken. De veldraadplegingen hadden als doel om de uitkomsten van de interviews te toetsen aan een grotere groep kunstvakdocenten. Dat gebeurde aan de hand van stellingen (met een toelichting op de uitkomsten van de interviews) tijdens drie online bijeenkomsten. In de veldraadplegingen zijn bevindingen getoetst en verrijkt. Tijdens de eerste twee veldraadplegingen spraken we met in totaal 21 personen. Dit waren kunstvakdocenten die werken in het voortgezet onderwijs (o.a. beeldend, muziek, drama, dans, ckv) en vakdocenten van kunstvakopleidingen in

¹ Zie: [Onderzoek naar adaptief vermogen van leraren - ExpeditieLerarenAgenda](#)

verschillende disciplines. Verder waren adviseurs en trainers cultuureducatie (zowel in dienst van kunstinstellingen als zelfstandigen), interne cultuurcoördinatoren en cultuurcoaches hierbij aanwezig. Er is een aparte bijeenkomst geweest met vertegenwoordigers van de vakverenigingen voor kunstvakdocenten – VONKC en VLS – waarbij ook vertegenwoordigers van KVDO aansloten (VNK-e was helaas verhinderd). Ook zij kregen de stellingen voorgelegd en daarnaast de input uit de twee voorgaande veldraadplegingen. Tot slot zijn in een laatste online bijeenkomst vier kunstvakdocenten van cultuurprofielscholen geraadpleegd om enkele thema's aan te vullen, te nuanceren of beter te kunnen duiden. Ook de uitkomsten van deze bijeenkomsten zijn beschreven in een apart document. Op basis hiervan is het profiel verder aangevuld en uitgewerkt.

De informatie in het beroepsprofiel is daarmee op drie bronnen gebaseerd. Als we uit de deskresearch hebben geput, staat dat vermeld in voetnoten. Daar waar geen voetnoten staan, is de informatie afkomstig van de interviews en de veldraadplegingen.

De inbreng van de geïnterviewden en de deelnemers aan de bijeenkomsten heeft waardevolle informatie opgeleverd. **Wij willen daarom alle betrokkenen heel hartelijk danken!**

Algemene inleiding

DOEL VAN HET BEROEPSPROFIEL

LKCA wil een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de kunstprofessional op het gebied van cultuureducatie en -participatie en daarmee aan de kwaliteit van cultuureducatie en -participatie als geheel. Om die reden zijn beroepsprofielen opgesteld. Dit beroepsprofiel schetst een beeld van de competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) die voor een kunstvakdocent in het voortgezet onderwijs (het praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo) in de praktijk nodig zijn, nu en in de toekomst. Met dit profiel ontstaat een beeld dat richting geeft en als inspiratiebron kan dienen.²

DOELGROEPEN BEROEPSPROFIEL KUNSTVAKDOCENT VO

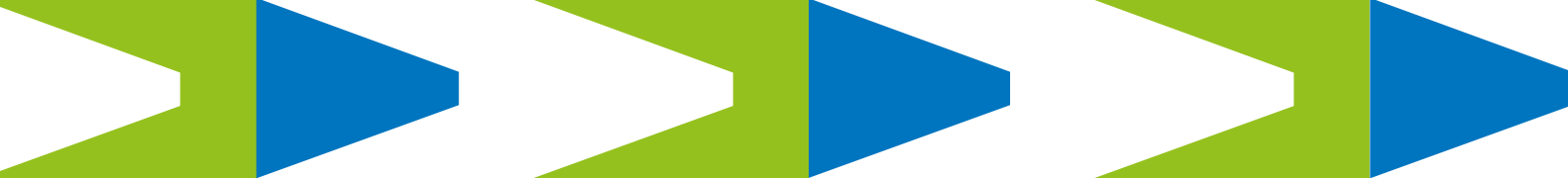
Het beroepsprofiel is bedoeld voor:

- (aanstaande) docenten die kunsteducatieve activiteiten uitvoeren met leerlingen van ongeveer 12 tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs;
- opleidingen van de kunstvakdocent vo;
- nascholingsinstituten voor de kunstvakdocent vo.

Het beroepsprofiel kan op verschillende manieren benut worden:

1. Kunstvakdocenten vo kunnen het profiel gebruiken om hun eigen profiel tegen af te zetten en het gebruiken als basis voor verdere persoonlijke ontwikkeling en scholing.
2. Bestuurders en managers van scholen voor voortgezet onderwijs, instellingen voor kunst en cultuur en overheden kunnen de profielen gebruiken om voorwaarden te formuleren waarmee de kwaliteit van de kunstvakdocenten (of anderen die zij willen inzetten voor kunstvakonderwijs) gewaarborgd kan worden.

² Dit beroepsprofiel vervangt het beroepsprofiel uit 2016: De kunstvakdocent onderbouw havo en vwo – LKCA en De kunstvakdocent bovenbouw havo en vwo - LKCA.

-
3. Kunstvakopleidingen kunnen het beroepsprofiel gebruiken bij de inrichting van hun opleiding en nascholing om deze zo goed mogelijk aan te laten sluiten op de huidige en toekomstige beroepspraktijk.³

Het beroepsprofiel beschrijft wat een ervaren kunstvakdocent in het reguliere voortgezet onderwijs in de praktijk zou moeten kunnen en kennen. Voor beginnende docenten kan het richting geven, ervaren docenten kunnen zich aan het profiel spiegelen.

Kunstvakdocenten in het voortgezet onderwijs zijn doorgaans bevoegd voor één van de kunstvakken en/of kunstgeschiedenis (culturele en kunstzinnige vorming / kunst algemeen). De praktijk leert dat ook docenten met een andere bevoegdheid, bijvoorbeeld in één van de talen, het vak ckv geven. Het beroepsprofiel kan beide typen docenten ondersteunen en inspireren, maar legt de nadruk op de kunstvakdocent die een bevoegdheid heeft voor een kunstvak en/of voor kunstgeschiedenis (ckv / kunst algemeen).

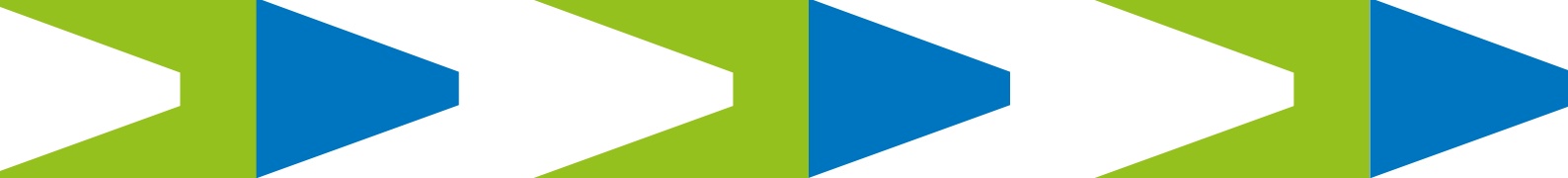
SCHOOLTYPEN

Het voortgezet onderwijs maakt onderdeel uit van het beroepsdomein funderend onderwijs. Hieronder vallen het primair onderwijs (regulier basisonderwijs en speciaal basisonderwijs), het regulier voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Voor het primair onderwijs is een beroepsprofiel beschikbaar⁴ en voor het (voortgezet) speciaal onderwijs wordt een apart profiel gemaakt. Het beroepsprofiel in dit document gaat over het voortgezet onderwijs (praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo). Hieronder staat beschreven in welke schooltypen een kunstvakdocent werkzaam kan zijn, zodat de praktijkcontext duidelijk is.

Het **praktijkonderwijs** heeft als doel om leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op de maatschappij. Leerlingen in het praktijkonderwijs volgen een individueel pakket aan theorie- en praktijkvakken. Welke vakken een leerling precies volgt, staat in zijn of haar eigen ontwikkelplan: het Individueel Ontwikkelplan. Leerlingen zitten doorgaans vijf jaar op een praktijkschool. Naast een getuigschrift

³ Tegelijkertijd met dit beroepsprofiel is een opleidingsprofiel voor kunstvakdocentenopleidingen verschenen. Dat profiel moet ervoor zorgen dat studenten over de juiste competenties beschikken om startbekwaam het werkveld in te stromen. Tijdens de totstandkoming van beide profielen is afgestemd, want er zijn uiteraard grote raakvlakken.

⁴ Nieuw: beroepsprofiel van de kunstvakdocent in het primair onderwijs en de kinderopvang - LKCA

en/of schooldiploma kunnen leerlingen ook diploma's behalen van relevante branche-opleidingen.⁵

Het **vmbo** duurt vier jaar en kent vier leerwegen⁶:

- Theoretische leerweg (vmbo-t): leerlingen volgen voornamelijk algemeen vormende vakken (avo).
- Gemengde leerweg: leerlingen volgen over het algemeen één avo-vak minder. In plaats daarvan krijgen ze vier uur beroepsgericht onderwijs. De avo-vakken zijn van hetzelfde niveau als in de theoretische leerweg.
- Kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kader): leerlingen volgen avo-vakken en beroepsgerichte vakken. Ongeveer de helft van de schoolweek (zo'n twaalf uur) bestaat uit beroepsgericht onderwijs. Leerlingen kunnen doorstromen naar niveau 3 en 4 van het mbo.
- Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-basis): leerlingen volgen avo-vakken en beroepsgerichte vakken. Ongeveer de helft van de schoolweek (zo'n twaalf uur) bestaat uit beroepsgericht onderwijs. Leerlingen kunnen doorstromen naar niveau 2 van het mbo.

De **havo** bestaat vijf jaar.⁷ In de bovenbouw (leerjaar 4 en 5) volgt een leerling een profiel. Er zijn vier profielen:

- natuur en techniek;
- natuur en gezondheid;
- economie en maatschappij;
- cultuur en maatschappij.

Het **vwo** duurt zes jaar.⁸ In de bovenbouw (leerjaar 4, 5 en 6) volgt een leerling een profiel. Er zijn vier profielen, dezelfde als voor de havo:

- natuur en techniek;
- natuur en gezondheid;
- economie en maatschappij;
- cultuur en maatschappij.

⁵ [Hoe zit het praktijkonderwijs in elkaar? | Rijksoverheid.nl](#)

⁶ [Hoe zit het vmbo in elkaar? | Rijksoverheid.nl](#)

⁷ [Hoe zit de havo in elkaar? | Rijksoverheid.nl](#)

⁸ [Hoe zit het vwo in elkaar? | Rijksoverheid.nl](#)

POSITIE VAN DE KUNSTVAKDOCENT

De kunstvakdocent kan op verschillende manieren in het voortgezet onderwijs werkzaam zijn:

- Als docent in (vaste) dienst van een schoolbestuur voor voortgezet onderwijs. Kunstvakdocenten maken deel uit van het docententeam, in veel gevallen van een vaksectie voor de kunstvakken.
- Als gastdocent of zzp'er, al dan niet vanuit een culturele instelling, die lessen of projecten uitvoert. Dat kan voor een langere periode zijn (van een aantal weken tot een heel schooljaar) of eenmalig.

Dit beroepsprofiel is in de eerste plaats bedoeld voor kunstvakdocenten die in dienst zijn van een schoolbestuur (zelfstandig of in loondienst). Het kan ook gebruikt worden door kunstvakprofessionals die tijdelijk, bijvoorbeeld voor de duur van een project, aan een school voor voortgezet onderwijs verbonden zijn, maar dat is niet de eerste insteek van het profiel. Sommige onderdelen, zoals het leveren van een bijdrage aan het curriculum, zullen voor deze docenten iets minder relevant zijn.

OPLEIDINGEN EN BEVOEGDHEDEN

KUNSTVAKKEN BEELDENE VORMGEVING, MUZIEK, DANS, DRAMA EN MUZIEK

Er zijn hbo-bacheloropleidingen voor het docentschap in de kunstvakken (beeldend, muziek, theater, dans) aan hogescholen voor de kunsten en aan algemene hogescholen.⁹ In tegenstelling tot de lerarenopleidingen voor andere vakken leveren bijna alle kunstvakdocentopleidingen ongegradeerde diploma's. Dat wil zeggen dat er geen onderscheid is in een eerste- en tweedegraadsbevoegdheid¹⁰.

CULTURELE EN KUNSTZINNIGE VORMING

De volgende opleidingen geven een bevoegdheid voor het geven van ckv:

- hbo-bacheloropleidingen voor het docentschap in de kunstvakken (beeldend, muziek, theater, dans) aan hogescholen voor de kunsten en algemene hogescholen;
- hbo-bacheloropleiding in één van de talen (Nederlands, Fries, Engels, Latijn en Grieks, moderne vreemde talen) aan algemene hogescholen;
- wo-masteropleiding kunstgeschiedenis (ckv / kunst algemeen), kunstonderwijs of educatieve opleiding geesteswetenschappen.

⁹ Zie ook voor uitzonderingen: [Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO – Overheid.nl](#).

¹⁰ Aan de Universiteit Utrecht is een master te volgen tot eerstegraads docent in het vo voor Kunstgeschiedenis, Kunst Algemeen, CKV en Beeldende Vakken-theorie.

KUNST ALGEMEEN

De volgende opleidingen geven een bevoegdheid voor het lesgeven in kunst algemeen:

- hbo-bacheloropleidingen voor het docentschap in de kunstvakken (beeldend, muziek, theater, dans) aan hogescholen voor de kunsten en algemene hogescholen;
- wo-masteropleiding kunstgeschiedenis (ckv / kunst algemeen), kunstonderwijs of educatieve opleiding geesteswetenschappen.

VERBREDEN EN VERDIEPEN

De hbo-masteropleiding kunsteducatie sluit aan op de bacheloropleidingen voor het docentschap in de kunstvakken¹¹. Deze master geeft geen extra bevoegdheid, maar is bedoeld voor verbreding en verdieping van de kennis van kunsteducatie. De opleiding bouwt voort op reeds bestaande bachelorcompetenties en beroepskwalificaties.

Voorbeeld: Hanzehogeschool master Kunsteducatie

De master Kunsteducatie is een tweejarige deeltijdopleiding voor beginnende en ervaren professionals in het kunsteducatieve veld. Met een interdisciplinair studieprogramma biedt de opleiding verbreding en verdieping op reeds bestaande bachelorcompetenties en beroepskwalificaties. Hierbij ligt de nadruk op innovatie en kwalitatieve professionalisering door actuele kennis, experiment, dialoog en onderzoek.

Na het volgen van de deeltijdopleiding:

- ben je in staat een voortrekkersrol te spelen bij de ontwikkeling van een interdisciplinair curriculum en kunsteducatief (onderwijs)beleid met gebruikmaking van innovatieve pedagogisch-didactische inzichten;
- ben je in staat om een kunsteducatieve opdracht of project tot stand te brengen in de rol van coach, facilitator of manager;
- ben je in staat om de beroepspraktijk te vernieuwen op basis van praktijkgericht onderzoek;
- ben je in staat om als intermediair onderwijs- en kunstinstellingen in het binnen- en buitenschoolse werkveld met elkaar te verbinden en nieuwe vormen van samenwerking tussen kunst, educatie en verschillende participanten te initiëren.

Master Kunsteducatie | HanzePro

¹¹ Zie voor een overzicht van hbo-masteropleidingen kunsteducatie Master Kunsteducatie – LKCA.

Kunstvakken in het voortgezet onderwijs

Leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen gescheiden onderwijs in schooltypen (praktijkonderwijs, vmbo, havo, vwo). Soms zitten zij in heterogene (brug)klassen. Zij zijn ongeveer tussen twaalf en achttien jaar oud. Voor de verschillende schooltypen en bouwen zijn kerndoelen en exameneisen vastgesteld. In deze paragraaf bespreken we die, omdat ze als voorwaarden dienen voor de wijze waarop kunstvakdocenten hun onderwijs inrichten.

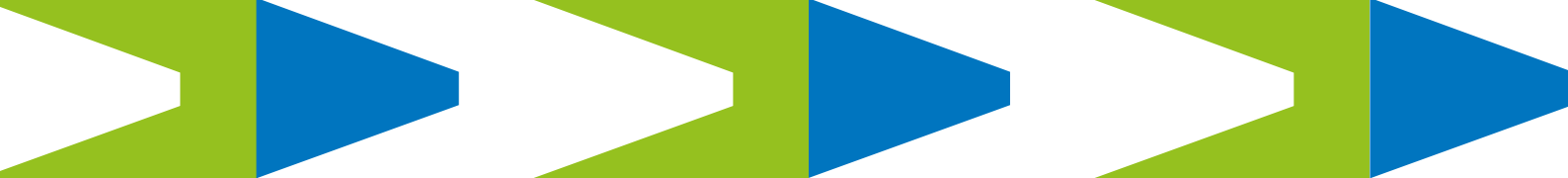
KERNDOELEN VAN HET LEERGEBIED KUNST EN CULTUUR IN DE ONDERBOUW

De onderbouw van het vo kent sinds 2006 het leergebied Kunst & Cultuur met vijf globale kerndoelen, oftewel de vaardigheden die gericht zijn op een brede oriëntatie op kunst en cultuur:¹²

1. produceren (kerndoel 48)
2. presenteren (kerndoel 49)
3. leren kijken en luisteren (kerndoel 50)
4. verslag doen van ervaringen (kerndoel 51)
5. reflecteren (kerndoel 52)

Deze kerndoelen zijn globaal en breed geformuleerd en geven scholen en docenten veel ruimte om zelf inhoudelijke keuzes te maken voor het onderwijsprogramma. Scholen kunnen de kerndoelen aanbieden in een samenhangend leergebied, in afzonderlijke vakken, in projectvorm of in een combinatie van deze opties. Doorgaans maken leerlingen kennis met kunstzinnige en culturele uitingen, ontdekken ze mogelijkheden om zelf te produceren en verbreden ze hun (inter)nationale kennis van de diversiteit in kunstzinnige en culturele uitingen. Er zijn geen adviesuren vastgesteld voor het leergebied, maar van een school wordt wel verwacht dat zij voldoende tijd inroosteren om de kerndoelen te behalen. In de

¹² Over het leergebied in de onderbouw van het vo - SLO.

onderbouw (klas 1, 2 en 3) van havo en vwo krijgen alle leerlingen onderwijs in het leergebied Kunst & Cultuur.¹³

De vernieuwde kerndoelen waaraan gewerkt wordt, worden waarschijnlijk in het schooljaar 2026-2027 van kracht.

Cultuurkaart

Tegelijk met de komst van ckv (zie hierna) kwam er financiële ondersteuning vanuit de landelijke overheid voor culturele activiteiten. De Cultuurkaart in zijn huidige vorm bestaat sinds het schooljaar 2013-2014 en is bestemd voor leerlingen en docenten in het voortgezet onderwijs. De school kan daarmee culturele activiteiten financieren bij instellingen die bij CJP zijn aangesloten.

PRAKTIJKONDERWIJS

Het vak ckv kan onderdeel uitmaken van het individueel ontwikkelplan van een leerling en volgt dan de kerndoelen van de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

VMBO

In de onderbouw (klas 1 en 2) van het vmbo krijgen alle leerlingen onderwijs in het leergebied Kunst & Cultuur. In de bovenbouw (klas 3 en 4) kiezen leerlingen tenminste één van de kunstvakken (kunstvakken 2; beeldende vorming, dans, drama en muziek) en krijgen ze ckv (ook wel kunstvakken 1 genoemd). Deze worden in leerjaar 3 of 4 afgesloten met een centraal (schriftelijk) examen en een praktijkexamen. Sinds de globalisering van de examenprogramma's in 2007 nemen leerlingen in het vmbo deel aan tenminste vier culturele activiteiten, verspreid over de kunstdisciplines. Leerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg kunnen wel een kunstvak volgen, maar hier geen examen in doen.¹⁴

CKV

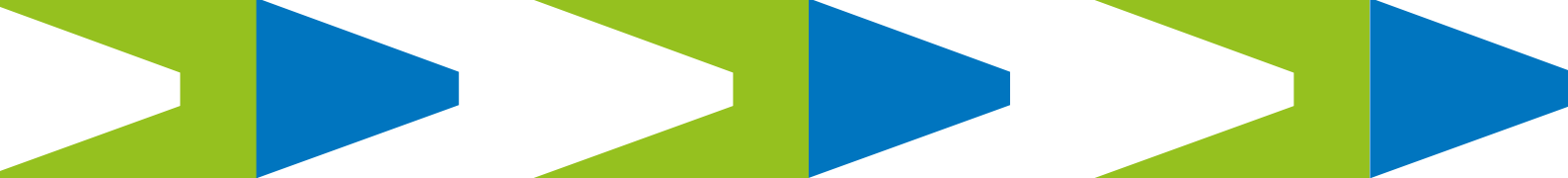
Ckv (culturele kunstzinnige vorming) is een verplicht vak voor alle leerlingen in de bovenbouw van het vmbo en de bovenbouw van havo en vwo. Ckv wil leerlingen kunst actief laten meemaken en ze het proces laten doormaken van verkennen, verbreden, verdiepen en verbinden van kunst. De leerlingen sluiten het vak af met een schoolexamen.¹⁵

Voor de examenonderdelen die worden afgesloten met een schoolexamen op vmbo-

¹³ [Historisch overzicht van het onderwijs in kunst en cultuur – SLO.](#)

¹⁴ [Kunst en cultuur: Vakspecifieke trendanalyse – SLO.](#)

¹⁵ [Handreiking SE CKV – SLO.](#)

niveau zijn alleen algemene eindtermen vastgesteld. Dit betekent dat scholen zelf mogen bepalen hoe ze deze eindtermen concreet invullen. Scholen zijn niet verplicht om van die geboden ruimte gebruik te maken.

Havo-leerlingen verdiepen zich in tenminste drie kunstdisciplines en vwo-leerlingen in tenminste vier kunstdisciplines. Zowel havo- als vwo-leerlingen verdiepen zich in kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis; van vwo-leerlingen wordt bovendien verwacht dat ze leren kritisch te analyseren en te contextualiseren. Sinds de vernieuwing van het eindexamenprogramma in 2017¹⁶ wordt ckv in havo en vwo afgesloten met een (combinatie)cijfer. De scholen behouden binnen het nieuwe examenprogramma nog wel ruimte voor eigen inbreng en invulling.

KUNSTVAKKEN IN DE BOVENBOUW HAVO/VWO

Binnen het profiel cultuur & maatschappij kunnen havo- en vwo-leerlingen kunstvakken als profielkeuzevak kiezen om examen in te doen. De school bepaalt welke kunstvakken ze op de lessentabel zet. Dat kunnen de zogenoemde oude stijl kunstvakken en/of nieuwe stijl kunstvakken zijn:

- Oude stijl kunstvakken: muziek en tehatex (tekenen, handvaardigheid en textiel).
- Nieuwe stijl kunstvakken: kunst algemeen in combinatie met beeldende vorming, dans, drama en muziek.¹⁷

De kunstvakken beeldende vorming, drama en muziek werken toe naar de eindtermen voor havo/vwo en besteden aandacht aan zowel de vaktheorie als de praktijk. Ze worden alle vier afgesloten met een schoolexamen¹⁸ en een centraal examen in kunst algemeen. Het eindexamen voor kunst (beeldende vorming, dans, drama of muziek) bestaat uit een schoolexamen met de onderdelen vaktheorie en -praktijk en een centraal examen kunst (algemeen).¹⁹

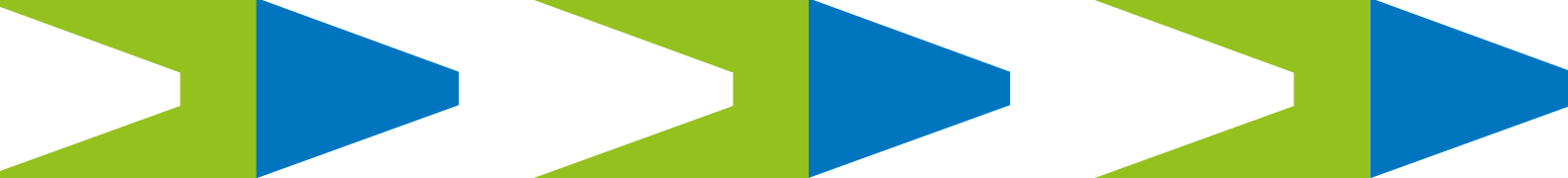
Het vak **beeldende vorming** richt zich in het theoriegedeelte op het bestuderen van het beeldend werk van kunstenaars en vormgevers. Leerlingen vergelijken dit werk met hun eigen creaties en reflecteren op hun eigen creatieve proces. Het praktijkgedeelte draait om onderzoek en uitvoering. Leerlingen gebruiken verschillende beeldende middelen en werken doelgericht, waarbij de kunstdocent of examinerator een goed inzicht krijgt in het werkproces van de leerlingen.

¹⁶ Zie ook de paragraaf over beleidsontwikkelingen.

¹⁷ Over het leergebied in de tweede fase - SLO.

¹⁸ Op basis van het Adviesrapport Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken (WSK) – SLO is de verwachting dat de discipline ‘film’ ook tot de eindexamenoptyes gaat behoren.

¹⁹ Handreiking schoolexamen kunst havo/vwo. Tweede fase. - SLO.

Bij **dans** ligt bij de vaktheorie de nadruk op dans en maatschappij en de historische ontwikkeling ervan en het kunnen analyseren van verschillende aspecten van dansstukken. Het praktijkgedeelte omvat uitvoeren en vormgeven (beide in samenwerking met anderen) en presenteren.

Bij **drama** heeft de vaktheorie betrekking op drama en de maatschappij, theatergeschiedenis, betekenis van theatrale begrippen en conventies en de beschouwing van theatrale uitingen. Het praktijkgedeelte van drama omvat zelf spelen, vormgeven en presenteren.

Bij **muziek** gaat het in de vaktheorie om waarnemen en weten, analyseren en interpreteren van muzikale uitingen en om kennis van het cultuurhistorische en geografische muzieklandschap. Het praktijkgedeelte behelst zingen, spelen, improviseren en componeren.

Kunst algemeen behandelt de algemene theorie van de kunstdisciplines beeldende vormgeving, dans, drama, muziek en film.²⁰ Aan de hand van zes invalshoeken (levensbeschouwing, esthetica, politieke en economische macht, vermaak, wetenschap en techniek, intercultureel) komen zes onderwerpen²¹ uit de cultuurgeschiedenis aan de orde.

²⁰ [Kunst \(algemeen\) – Examenblad.nl](http://Kunst(algemeen)–Examenblad.nl)

²¹ De zes onderwerpen: de cultuur van de kerk in de elfde tot en met veertiende eeuw, de hofcultuur in de zestiende en zeventiende eeuw, de burgerlijke cultuur van Nederland in de zeventiende eeuw, de cultuur van Romantiek en realisme in de negentiende eeuw, de cultuur van het moderne in de eerste helft van de twintigste eeuw en de massacultuur vanaf 1950.

Verschillen per bouw

Een leerling van twaalf jaar oud zal anders reageren op bepaalde opdrachten dan een leerling van zestien of achttien, dus dat speelt een rol bij het vormgeven van de kunstlessen, maar ook de specifieke kenmerken van de bouw waar de kunstvakdocent werkzaam is, heeft invloed. Het gaat om een samenspel van leeftijd en bouw (die uiteraard samenhangen). Opdrachten en didactiek moeten goed afgestemd zijn op wat een leerling aankan, op de belevingswereld van de leerlingen én op wat kerndoelen en exameneisen vragen. Dat laatste is ook van belang voor de beoordelingscriteria die docenten hanteren.

ONDERBOUW

De kunstvakdocenten die wij spraken zijn in de onderbouw wat meer dan in de bovenbouw gericht op algemene en sociale vaardigheden. Zo hebben bijvoorbeeld dramadocenten in de onderbouw in het bijzonder oog voor de mate waarin leerlingen kunnen samenwerken en naar elkaar luisteren. Een muziekdocent zal leerlingen leren communiceren via muziek. Docenten kunnen ook betekenisvolle verbindingen leggen met maatschappelijke onderwerpen en met actuele thema's waar leerlingen mee bezig zijn.

Kunstvakdocenten in de onderbouw zijn bezig met basiskennis en -vaardigheden van hun vak: zij geven leerlingen een fundament waarop de docent in de bovenbouw verder kan bouwen. De kunstdocent brengt in de onderbouw structuur aan en laat leerlingen de breedte van de discipline zien. Daar hoort ook het werken aan zelfvertrouwen voor het vak bij, zodat leerlingen het in de bovenbouw willen en durven kiezen. Van leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs verwachten kunstvakdocenten meer dan van leerlingen in het basisonderwijs, met name omdat de leerlingen in het voortgezet onderwijs beter in staat zijn om in gesprek te gaan met de docent over hun werk.

Het werken met jongere leerlingen in de onderbouw vraagt om een andere didactiek dan het werken met leerlingen die wat ouder zijn. Zo geven de geïnterviewden

aan dat de docent in de onderbouw dikwijls wat sturender is dan in de bovenbouw. Leerlingen zijn niet altijd intrinsiek gemotiveerd voor het vak, dus vaardigheden om structuur en rust in de klas te brengen en orde te houden zijn belangrijk. De kunstvakdocent moet in staat zijn om leerlingen aan te spreken en te interesseren voor het vak. In de onderbouw heeft de kunstdocent wat meer ruimte om te experimenteren en leerlingen vrij te laten om te ontdekken, omdat de beoordeling nog niet zo belangrijk is als in de bovenbouw. Zeker in de brugklas lukt het aanboren van fantasie bij leerlingen vaak nog het best.

Een kunstvakdocent in de onderbouw moet goed in staat zijn om te differentiëren binnen een klas, want de verschillen tussen leerlingen kunnen groot zijn (zie: Vakdidactische competenties).

BOVENBOUW

In de bovenbouw krijgen kunstvakdocenten enerzijds meer ruimte voor verdieping tijdens de lessen, maar anderzijds zijn er de exameneisen waar zij rekening mee moeten houden. Zij geven in de bovenbouw dan ook wat vaker beoordelingen dan in de onderbouw.

Kunstvakdocenten besteden veel aandacht aan het stimuleren van creativiteit, kritisch denken en het leren reflecteren op het eigen werk/activiteiten en dat van anderen. Zo kunnen muziekdocenten leerlingen laten arrangeren en meerstemmig laten zingen, zaken die in de onderbouw lastiger te realiseren zijn, omdat dan de aandacht nog naar basiskennis en -vaardigheden moet uitgaan. Waar in de onderbouw wordt gewerkt aan een brede basis, kan hierop in de bovenbouw worden voortgeborduurd. Kunst en cultuur wordt dan meer een middel om dat wat in de leerling zit naar buiten te brengen.

Wat didactiek betreft kunnen kunstvakdocenten de leerlingen meer loslaten, zelfstandigheid aanmoedigen en ze verantwoordelijk maken voor het eigen leerproces. In de bovenbouw hebben leerlingen bij de eindexamenvakken zelf al voor de discipline gekozen en zijn ze doorgaans gemotiveerder. De kunstvakdocent krijgt een meer coachende rol en laat leerlingen hun eigen interesse en kennis ontwikkelen en hun eigen niveau inschatten. De kunstvakdocenten verdiepen de technische vaardigheden en de inhoudelijke kennis en ze laten leerlingen meer zelf ontwerpen. De verbinding van het kunstvak met de buitenwereld is een belangrijk aspect van het onderwijs.

Verschillen per schooltype

Er zijn per schooltype andere wettelijke eisen aan het kunstvakonderwijs. Dat lijkt echter niet tot grote verschillen per schooltype te leiden, want de kunstvakdocenten die betrokken waren bij de totstandkoming van het beroepsprofiel geven hun onderwijs in de verschillende schooltypen vaak op dezelfde manier vorm. Anders dan bij de meeste andere vakken in het voortgezet onderwijs is het schooltype namelijk niet zo bepalend voor het niveau waarop een leerling in een kunstvak functioneert. De docent moet rekening houden met individuele vaardigheden/aanleg, met de ervaring met het kunstvak die de leerling thuis of in de vrije tijd al heeft opgedaan en met verschillen in motivatie en interesses. Dit betekent ook, zo geven de gesproken docenten aan, dat kunst en cultuur zich bij uitstek goed lenen om leerlingen van verschillende schooltypen (en leerjaren) elkaar te laten ontmoeten en verbinding te maken.

Het werken met leerlingen in verschillende schooltypen vraagt wel om andere didactische en pedagogische vaardigheden, net zoals voor andere vakken binnen het voortgezet onderwijs. De kunstvakdocent in de onderbouw van havo en vwo heeft meer tijd (drie jaar) dan in het praktijkonderwijs en vmbo om te werken aan een opbouw, waarbij leerlingen van basale kennis en vaardigheden komen tot identiteitsvorming, eigenheid en autonomie. Docenten leggen daarbij een relatie tussen kunst en belangrijke thema's in de maatschappij. In het praktijkonderwijs zijn de behoeften en mogelijkheden van leerlingen voor docenten veel meer het uitgangspunt en is het zaak om goed aan te sluiten bij fascinaties en competenties van leerlingen. Docenten in het praktijkonderwijs geven aan dat tijd en aandacht voor de leerlingen nog belangrijker zijn dan in het reguliere voortgezet onderwijs en zij doen vaak iets voor, zodat leerlingen een idee krijgen van wat de bedoeling is.

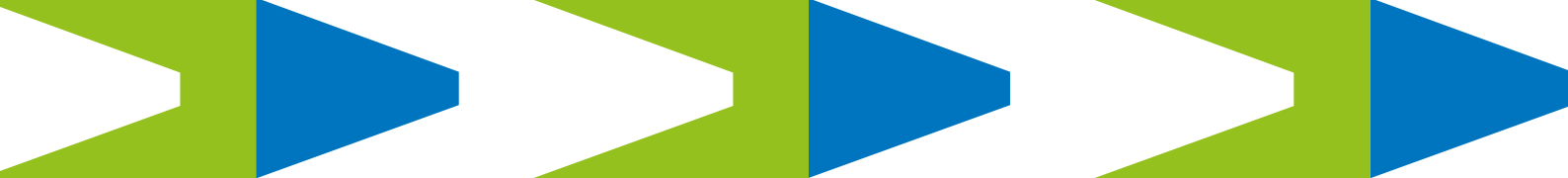
Bijdragen van de kunstvakdocenten aan de ontwikkeling van jongeren

Kunstvakdocenten zetten zich met toewijding in voor de ontwikkeling van jongeren. Evenals kunstvakdocenten in het basisonderwijs prikkelen zij de nieuwsgierigheid van leerlingen. Kunstvakdocenten in het voortgezet onderwijs zijn zich bewust van de belangrijke rol die zij spelen bij de persoonlijke ontwikkeling van jongeren, waar het ontdekken van jezelf, identiteitsvorming en jezelf verhouden tot de wereld belangrijke aspecten van zijn. Kunstvakdocenten zetten zich daar niet alleen als docent, maar (juist) ook als persoon voor in. Zij willen leerlingen helpen te groeien, over grenzen te gaan en boven zichzelf uit te stijgen.

Wat dragen kunstvakdocenten specifiek bij aan de ontwikkeling van jongeren? We maken een onderscheid in: inhoudelijke bijdrage vanuit de kunstvakken, bijdrage aan de ontwikkeling van creativiteit, aan de sociaal-emotionele ontwikkeling en aan talentontwikkeling.

VAKSPECIFIEKE BIJDRAGE

De geraadpleegde kunstvakdocenten leren leerlingen om kunst en cultuur te beschouwen, te beleven en te creëren. Zij beheersen hun vak en brengen leerlingen in aanraking met kennis en vaardigheden, materialen en technieken die bij het vak horen. In het praktijkgedeelte zorgen docenten ervoor dat leerlingen zich blijven ontwikkelen om beter te worden in de betreffende discipline. Ze motiveren leerlingen om niet te snel tevreden te zijn en hanteren standaarden voor niveau en inzet. De kwaliteit van het proces én het eindproduct zijn belangrijk. Docenten laten leerlingen ontdekken wat er wel en niet goed ging tijdens het proces, zodat zij daarvan leren. In het theoriegedeelte krijgen leerlingen kennis en inzichten mee, waardoor ze gaan zien dat kunst overal aanwezig is en hoe je het kunt waarderen. Het gaat hierbij nadrukkelijk ook om het leren plezier beleven aan kunst. Daarnaast

geven alle geraadpleegde kunstvakdocenten aan dat het van belang is om leerlingen kennis bij te brengen over de toegevoegde waarde van kunst voor individuen, groepen en de maatschappij en over hoe de kunstensector in elkaar zit. Dat geldt, in het kader van gelijke kansen, in het bijzonder voor leerlingen die niet van huis uit in aanraking komen met kunst en cultuur.

BIJDRAGE AAN CREATIVITEITSONTWIKKELING²²

Kunstvakdocenten ondersteunen leerlingen in hun creatieve ontwikkeling, zodat deze de kans krijgen om (voor hen) nieuwe of onverwachte kunstzinnige en culturele uitingen of denkrichtingen te ontwikkelen. Hierbij is het belangrijk een rijke leeromgeving te creëren waarin docenten leerlingen stimuleren om zelf oplossingen te bedenken. Ze helpen leerlingen tot een eigen visie en drijfveer te komen door ze uit te dagen om met eigen ideeën te komen en ze te laten vertrouwen op hun eigen intuïtie. Daarbij begeleiden kunstvakdocenten leerlingen bij het ontdekken van nieuwe en verschillende routes, waarbij ook over grenzen wordt gekeken. Ze motiveren leerlingen om met verschillende brillen naar kunst en cultuur te kijken, laten ze zich verwonderen en inzien dat er verschillende mogelijkheden zijn om tot een proces of product te komen. Docenten kunnen leerlingen stimuleren om zelf creatief aan de slag te gaan en kunnen ze helpen te analyseren en te begrijpen hoe een kunstenaar (ooit) een creatief proces doorlopen heeft. Ze laten leerlingen ervaren dat iedereen een maker is.

BIJDRAGE AAN SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING²³

Kunstvakdocenten leveren een bijdrage aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun leerlingen. Ze laten leerlingen onder andere oefenen met het nemen van verantwoordelijkheid, met samenwerken en risico's nemen. Daarnaast bieden zij leerlingen de gelegenheid om emoties te laten zien, beter om te gaan met gevoelens en hierover met anderen te communiceren. Dat alles draagt bij aan het ontwikkelen van een eigen identiteit en geeft leerlingen fundamentele levensvaardigheden mee, waardoor zij beter in staat zijn gezonde relaties met zichzelf, met anderen en met de wereld op te bouwen.

²² Bronnen deskresearch: <https://www.lkca.nl/artikel/creativiteit-en-cultuureducatie/>
<https://www.lkca.nl/artikel/het-creatieve-proces>
<https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/03/E13-1194.pdf>

²³ Bronnen deskresearch: <https://www.lkca.nl/artikel/cultuur-stimuleert-de-sociaal-emotionele-ontwikkeling/>

BIJDRAGE AAN TALENTONTWIKKELING

Het scouten van talenten is volgens de geraadpleegde kunstvakdocenten niet de belangrijkste taak van een kunstvakdocent, maar het behoort wel tot hun verantwoordelijkheden om talenten op hun vakgebied bij jongeren te herkennen en leerlingen te stimuleren die verder te ontwikkelen. Dat betekent voor kunstvakdocenten dat ze talentvolle leerlingen ondersteunen in hun ontwikkeling en daarmee een bijdrage leveren aan de inhoudelijke voorbereiding op kunstvakopleidingen. Dat kan bijvoorbeeld ook door te zorgen voor rolmodellen voor de leerlingen en door ze te laten zien welke mogelijkheden er zijn. Kunstvakdocenten kunnen zelf als rolmodel dienen en/of gastlessen laten verzorgen door kunstprofessionals die een rolmodel kunnen zijn. Zij dragen bij aan de voorbereiding op vervolgonderwijs, dus daar hoort het kunstvakonderwijs bij. De kunstvakdocenten zijn uiteraard niet verantwoordelijk voor de toelating van leerlingen tot een vervolgopleiding.

BIJDRAGE AAN ANDERE VAKGEBIEDEN IN DE SCHOOL

De geraadpleegde kunstvakdocenten zoeken de verbinding met vakken binnen en buiten de kunstdisciplines, bijvoorbeeld door interdisciplinair kunstonderwijs en door kunst te relateren aan taalvakken zoals poëzie en literatuur of met zaakvakken zoals geschiedenis en levensbeschouwing, als thema's zich daartoe lenen (zie: Samenwerking binnen en buiten de school).

Competenties van de kunstvakdocent

Alle leraren in het voortgezet onderwijs moeten competenties hebben op het gebied van:

- vakinhoudelijke bekwaamheid,
- vakdidactische bekwaamheid en
- pedagogische bekwaamheid.²⁴

Deze competenties gelden uiteraard ook voor kunstvakdocenten en daarom zijn ze hieronder opgenomen. Daarnaast beschrijven we per type bekwaamheid wat er specifiek is voor kunstvakdocenten. Deze informatie is afkomstig uit de deskresearch (voetnoten), interviews en/of veldraadplegingen.

VAKINHOUDELIJKE COMPETENTIES

In de algemene bekwaamheidseisen voor leraren heeft de overheid het volgende vastgelegd: 'Vakinhoudelijk bekwaam betekent dat de leraar of docent in ieder geval: de inhoud van zijn onderwijs beheerst; boven de leerstof staat; de leerstof zo kan samenstellen, kiezen of bewerken dat zijn leerlingen die kunnen leren; vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden kan leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap; kan bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen; zijn vakkennis en -kunde actueel houdt.'²⁵

Daarnaast zijn er aanvullende eisen voor leraren in het voortgezet onderwijs. De leraar:

- beheerst de leerstof qua kennis en vaardigheden waarvoor hij/zij verantwoordelijk is en kent de theoretische en praktische achtergronden van zijn/haar vak;

²⁴ Staatsblad 2017, 148 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

²⁵ Idem

- kan de leerstof op een begrijpelijke en aansprekende manier samenstellen, uitleggen en demonstreren hoe ermee gewerkt moet worden;
- kent de relatie van de leerstof voor zijn/haar vak met de kerndoelen, eindtermen en eindexamenprogramma's;
- overziet de opbouw van het curriculum van zijn/haar vak, de plaats van zijn/haar vak in het curriculum van de opleiding en de doorlopende leerlijnen;
- weet hoe zijn/haar onderwijs voortbouwt op het voorgaande onderwijs en voorbereidt op vervolgonderwijs of de beroepspraktijk;
- kent de samenhang tussen de verschillende verwante vakken, leergebieden en lesprogramma's;
- kan vanuit zijn/haar inhoudelijke expertise in samenwerking met zijn collega's en de omgeving van de school bijdragen aan de breedte, de samenhang en de actualiteit van het curriculum van zijn/haar school;
- heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de leerstof voor dat deel van het curriculum waarin hij/zij werkt;
- weet dat zijn/haar leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen opvatten, interpreteren en leren;
- kan zijn/haar onderwijs afstemmen op die verschillen tussen leerlingen;
- kan zijn/haar leerlingen duidelijk maken wat de relevantie is van de leerstof voor beroepspraktijk en vervolgonderwijs;
- kan daarbij vanuit zijn/haar vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en zo bijdragen aan de algemene vorming van de leerlingen.²⁶

Voor kunstvakdocenten geldt dat zij naast docent ook kunstenaar kunnen zijn (musicus, beeldend kunstenaar, danser, theater- of filmmaker). In dat geval hebben zij vaak een eigen beroepspraktijk en zij kunnen mede daardoor leerlingen inspireren. Bovendien geldt specifiek voor kunstvakdocenten dat zij hun kennis en vaardigheden met betrekking tot kunsteducatie inzetten ten behoeve van de ontwikkeling van discipline-overstijgende leerprocessen en -gebieden.

VAKDIDACTISCHE COMPETENTIES

De algemene bekwaamheidseisen voor leraren stellen de volgende eisen op het gebied van de vakdidactiek.²⁷

Een leraar is vakdidactisch bekwaam als hij/zij de navolgende vaardigheden heeft op het gebied van voorbereiden, uitvoeren en evalueren.

²⁶ [Staatsblad 2017, 148 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

²⁷ Idem

1. ONDERWIJS VOORBEREIDEN:

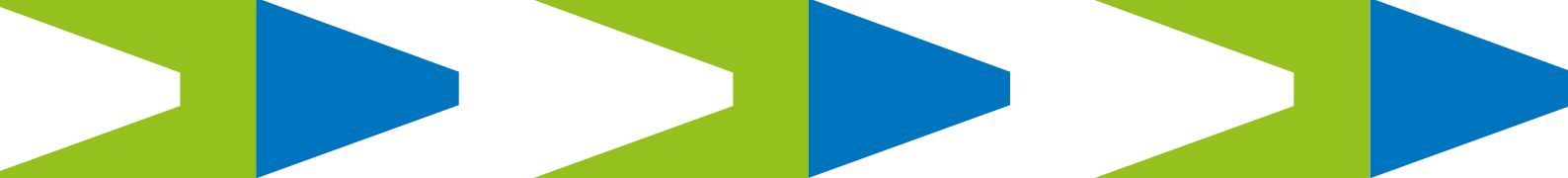
- doelen stellen, leerstof selecteren en ordenen;
- samenhangende lessen uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van de leerlingen;
- passende en betrouwbare toetsen kiezen, maken of samenstellen.

2. ONDERWIJS UITVOEREN EN HET LEREN VAN DE LEERLINGEN ORGANISEREN:

- adequaat klassenmanagement realiseren;
- aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk maken en leerlingen motiveren om deze te halen;
- de leerstof aan leerlingen begrijpelijk en aansprekend uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van de leerlingen;
- doelmatig gebruikmaken van beschikbare digitale leermaterialen en leermiddelen;
- de leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof laten verwerken, daarbij variatie aanbrengen en bij instructie en verwerking differentiëren naar niveau en kenmerken van de leerlingen;
- de leerling begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak;
- samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren.

3. ONDERWIJS EVALUEREN EN ONTWIKKELEN:

- de voortgang volgen, de resultaten toetsen, analyseren en beoordelen;
- feedback vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn/haar eigen analyse van de voortgang gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces;
- leerproblemen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen;
- advies vragen aan collega's of andere deskundigen;
- weten wanneer en hoe hij/zij advies kan geven;
- hierbij gebruik kunnen maken van methodieken voor professionele consultatie en leren, zoals supervisie en intervisie;
- zijn/haar didactische aanpak en handelen evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen;
- bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in de school en deze in afstemming met collega's kan gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in de school;

-
- de inhoud en de didactische aanpak van zijn/haar onderwijs uitleggen en verantwoorden;
 - in staat zijn tot kritische reflectie op zijn/haar eigen pedagogisch-didactisch handelen.

Voor docenten vo geldt bovendien dat zij (bege)leiding kunnen geven aan groepen leerlingen buiten de context van de klas of les, denk aan een band of theatergroep. Voor het praktijkonderwijs geldt daarnaast dat zij de leerlingen gericht loopbaanoriëntatie en begeleiding kunnen bieden.²⁸

Voor de kunstvakken zijn doelen en exameneisen wat globaler geformuleerd dan voor de meeste andere vakken in het voortgezet onderwijs. De gesproken kunstvakdocenten geven aan dat kunstvakdocenten ook wat minder strikt methoden volgen dan andere vo-docenten. Dat betekent dat kunstdocenten in staat moeten zijn om de eigen lessen goed in te richten. Daardoor is de beheersing van bovenstaande vakdidactische competenties voor kunstvakdocenten nog belangrijker. Zij leveren vaak maatwerkonderwijs, passen de lessen aan op het niveau en de belevingswereld van de leerlingen en aan de beschikbare faciliteiten in de school (lokalen, instrumenten, materialen). Dat vraagt om specifieke kennis en vaardigheden op het gebied van aansluiten bij de belevingswereld, gebruik van verschillende werkvormen, differentiatiemogelijkheden en beoordelingswijzen. Hieronder zijn deze uitgewerkt.

AANSLUITEN BIJ DE BELEVINGSWERELD EN EERDERE ERVARINGEN

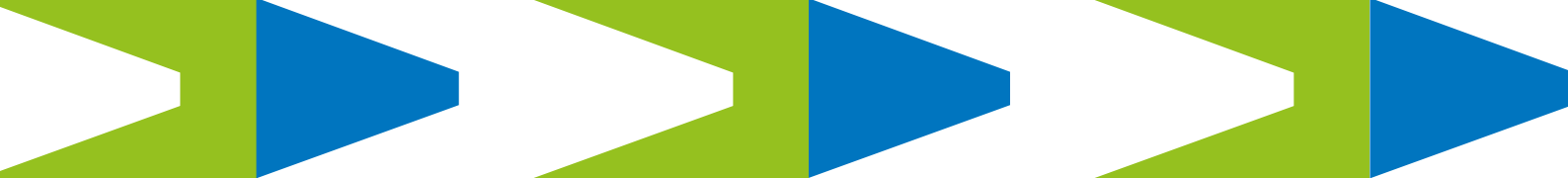
De kunstvakdocent sluit aan bij de interesse van de leerling en bij de kunst die leerlingen eerder in het primair onderwijs leerden kennen of in de dagelijkse praktijk beoefenen en ervaren. Kunstvakdocenten helpen leerlingen om zich uit te drukken op een manier die voor hen passend is. Deze vraaggestuurde manier van werken kan leiden tot een hogere motivatie bij leerlingen. Leerlingen leren hun eigen belangstelling te verbinden met de praktijk van kunstenaars en kunstdisciplines. De kunstvakdocent staat open voor invloeden uit allerlei culturen en tradities en verbindt deze met elkaar.²⁹

BEGELEIDING EN WERKVORMEN

Een kunstvakdocent is niet alleen leraar, maar heeft ook een belangrijke coachende rol. De kunstdocent kan goed luisteren en vragen stellen en stimuleert leerlingen

²⁸ [Staatsblad 2017, 148 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

²⁹ [Inspiratie voor visieontwikkeling - SLO; Copini, 2023](#)

om zelf oplossingen te bedenken voor datgene waar ze tegenaan lopen tijdens een creatief proces. Dat betekent ook dat werkvormen en het artistieke proces onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Daarnaast is het van belang dat een kunstvakdocent over werkvormen beschikt die de motivatie van leerlingen stimuleren.

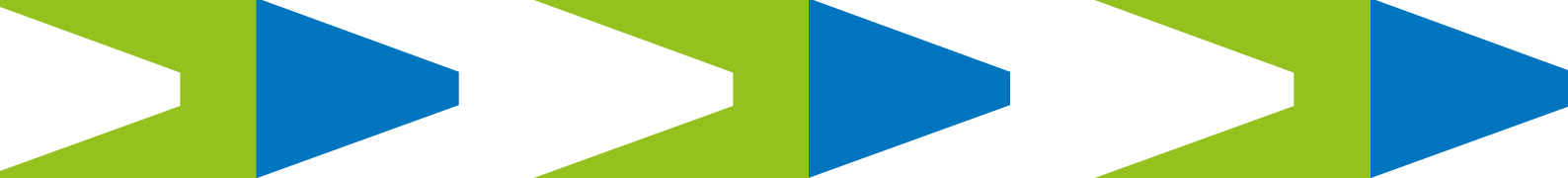
DIFFERENTIATIE

Een kunstvakdocent is goed in staat om met verschillen tussen leerlingen om te gaan. Dat betekent dat een kunstvakdocent tijdens lessen flexibel inspeelt op leervragen van leerlingen. Differentiatie kan volgens de lijnen van het beheersingsniveau van leerlingen of op basis van interesse. De groepering kan soms homogeen en soms heterogeen zijn. In dat laatste geval biedt de kunstvakdocent de leerlingen de ruimte om van elkaar te leren. De kunstvakdocent kiest weloverwogen voor een indeling in groepen en kent de voor- en nadelen van verschillende groepeeringswijzen.

BEOORDELEN

Kunstvakdocenten zijn in staat om verschillende beoordelingsvormen naast elkaar te hanteren. Zij geven in de wijze van beoordelen leerlingen de ruimte voor een eigen invulling. Zij beoordelen en honoreren het experimenteren van leerlingen en het creatieve proces. Dat is iets gemakkelijker in de onderbouw, omdat de kaders daar wat ruimer zijn. Kunstvakdocenten in de onderbouw zijn zich er bovendien van bewust dat leerlingen gemotiveerd moeten worden voor het kunstvak, dus willen ze daar in de beoordeling op inspelen, bijvoorbeeld door geen cijfers te geven, maar alleen te beoordelen of aan een opdracht al dan niet is voldaan of door leerlingen zelf te laten reflecteren op proces en product. Ze maken de leerlingen wel duidelijk aan welke eisen ze moeten voldoen of binnen welke kaders gewerkt wordt, want dat schept duidelijkheid.

In de bovenbouw gelden exameneisen en kunstvakdocenten zoeken bij de beoordeling dan ook een middenweg tussen het voldoen aan de eindtermen en het bieden van ruimte aan leerlingen voor een eigen invulling, bijvoorbeeld door een afzonderlijke beoordeling te geven voor het resultaat en voor de weg ernaartoe. Door te werken met een portfolio en door leerlingen zelf doelen te laten stellen, draagt de docent bij aan het ontwikkelen van eigenaarschap bij leerlingen. Leerlingen leren trots te zijn op hun werk en zijn daardoor gemotiveerder voor het kunstvak.

Bij theorie gaat het om kennis en daarom krijgen leerlingen voor theorie een andere beoordeling dan voor praktijk. Kunstvakdocenten zijn in staat om het spanningsveld dat tussen theorie en praktijk kan bestaan te herkennen en hier in een eindbeoordeling adequaat mee om te gaan.

Bij deelname aan naschoolse activiteiten, zoals bijvoorbeeld een schoolband, gelden wat striktere eisen en moeten leerlingen auditie doen of hun motivatie overbrengen.

PEDAGOGISCHE COMPETENTIES

Op het gebied van pedagogische bekwaamheid stelt de overheid de volgende eisen aan leraren.³⁰

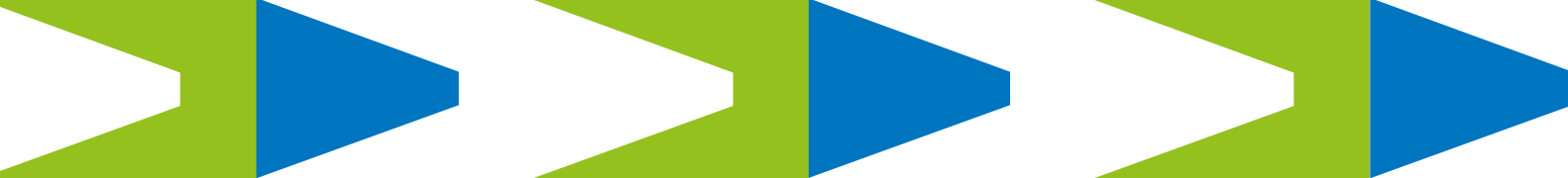
De leraar is in staat om:

- met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor leerlingen te realiseren;
- de ontwikkeling van de leerlingen te volgen in hun leren en gedrag en daarop het eigen handelen af te stemmen;
- bij te dragen aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van de leerlingen;
- het pedagogisch handelen af te stemmen met collega's en anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn;
- bij te dragen aan de burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene;
- zijn/haar aanpak in het onderwijs in pedagogische zin aan te passen aan de tijd.

Pedagogische competenties zijn belangrijk voor de omgang met jongeren. Als een docent over goede pedagogische competenties beschikt, weet hij/zij hoe je ervoor kunt zorgen dat leerlingen zich in een veilige omgeving kunnen ontwikkelen, waarbij een duidelijke structuur aanwezig is en heldere regels gelden. Dat vraagt ook om inzicht in de belevingswereld van jongeren. De docent weet hoe je jongeren kunt stimuleren om '(...) spelenderwijs vaardigheden te ontwikkelen op lichamelijk, verstandelijk, creatief, communicatief en sociaal gebied. Daardoor leren kinderen relaties met anderen aan te gaan en gaan ze steeds zelfstandiger functioneren, met besef van de normen en waarden van de samenleving waarin zij opgroeien.'³¹

³⁰ [Staatsblad 2017, 148 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

³¹ Hoex e.a., 2022.

Daarbij geldt in het bijzonder voor kunstvakdocenten dat zij, door expressie als invalshoek te nemen, andere ingangen creëren voor contact en leren. De interactie tussen docent en leerling en de manier waarop kunstdocenten met hun leerlingen in gesprek gaan zijn daarmee, nog meer dan voor andere docenten, belangrijk. Ook het creëren van een veilig leerklimaat in de klas is voor de kunstvakken extra van belang.

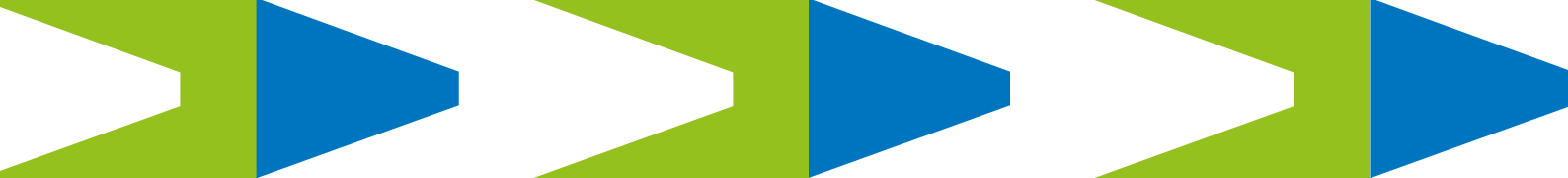
Samenwerken binnen en buiten de school

Kunstvakdocenten in het voortgezet onderwijs werken nauw samen met (vak) collega's om kunstonderwijs betekenisvoller te maken. Door gezamenlijke inspanningen en een open blik voor andere disciplines ontstaat een samenhangend curriculum dat aansluit op de verschillende ontwikkelingsniveaus en belevingswerelden van leerlingen. De verbinding met de kunstzinnige en culturele omgeving buiten de school verrijkt het leerproces, waardoor leerlingen op diverse manieren kunst en cultuur kunnen ervaren.

SAMENWERKING BINNEN DE SCHOOL

De kunstvakdocent in het voortgezet onderwijs heeft, meer dan in het primair onderwijs, te maken met (vak)collega's. Het is waardevol om open te staan voor verbindingen met andere (kunst)disciplines en vakken en te weten hoe betekenisvolle relaties kunnen ontstaan. De vaksectie kan bijvoorbeeld gezamenlijk het kunstonderwijs (verder) inrichten, afstemmen, evalueren, bijsturen en borgen. Door bij elkaar in de lessen te kijken en samen lessen uit te voeren en voor te bereiden, ontstaat gezamenlijkheid. Dat is een voorwaarde om (interdisciplinaire) projecten en producties effectief vorm te geven en te borgen. Daarnaast wordt het hiermee gemakkelijker om een doorgaande lijn tussen kunstvakken te ontwikkelen en te realiseren.

Ook andere vakken, zoals talen, geschiedenis, burgerschap en maatschappijleer, lenen zich voor een verbinding met kunstonderwijs door reflectie op de wereld om ons heen en het verkennen van verschillende perspectieven. Het aanbrengen van samenhang tussen vakken maakt kunstonderwijs betekenisvoller voor leerlingen. De kunstdocent kan hiervoor schoolbreed samenwerken met collega's van andere vakken.

Integratie van een kunstvak met andere (kunst)vakken kan verschillende vormen hebben en incidenteel of structureel plaatsvinden. De intensiteit van integratie hangt af van de mate waarin afzonderlijke vakken of onderdelen daarvan herkenbaar zijn. Interdisciplinair onderwijs kent een hoge mate van integratie als de afzonderlijke vakken minder herkenbaar zijn en veel onderdelen zijn opgegaan in het geheel. De leerdoelen, lesactiviteiten en toetsing overstijgen dan die van de afzonderlijke vakken. Het is in dat geval van belang dat er een betekenisvolle verbinding aanwezig is – een ‘kapstok’ waaraan lesactiviteiten en leerdoelen kunnen worden opgehangen of kernconcepten van de verschillende vakken die op een logische wijze aan elkaar gekoppeld zijn. Daardoor ontstaat duidelijkheid en vertrouwen bij docenten, leerlingen en ouders.³²

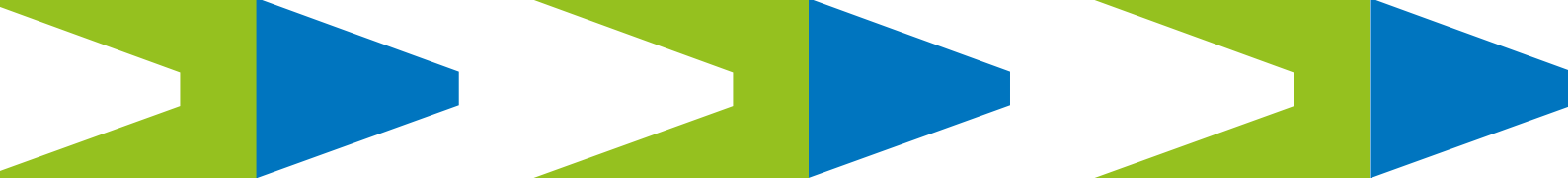
De samenwerking over de grenzen van het eigen vak heen kan alleen succesvol zijn als de organisatie die faciliteert in tijd voor overleg, roosters, materialen en ruimtes. Het kan op een incidentele basis, bijvoorbeeld voor een project of thema, maar heeft nog meer kans van slagen als het op structurele basis plaatsvindt, zodat docenten elkaar en elkaars vakgebied goed leren kennen. Een heldere visie op kunstonderwijs en een stevige verankering in het curriculum helpen daarbij. De kunstvakdocent speelt hierin een cruciale rol. Docenten moeten voor hun vak staan, initiatief nemen en zich inzetten voor het faciliteren van samenwerking door de schoolleiding.

DOORLOPENDE LEERLIJN

In een doorlopende leerlijn borduren doelen, inhouden en te verwerven competenties logisch op elkaar voort. Dit helpt een kunstvakdocent om de lesstof naadloos aan te laten sluiten bij de overgang naar een volgend(e) niveau, klas, of vervolgonderwijs. Een kunstvakdocent biedt met doorlopende leerlijnen structuur aan leerlingen, maar behoudt tegelijkertijd ook ruimte om af te stemmen op de individuele behoeften en belevingswerelden van leerlingen en de identiteit van de school. Samen met (een) vakcollega(s) kan een kunstvakdocent een doorlopende leerlijn formuleren, ontwikkelen en evalueren.

De aansluiting van de kunstvakken op datgene wat leerlingen in het primair onderwijs hebben gehad, is een zinvolle manier om de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van kunst en cultuur voort te zetten. Uit de gesprekken wordt duidelijk dat het ingewikkeld is om dit te realiseren, omdat leerlingen van veel verschillende

³² Gresnigt (2020) <https://wij-leren.nl/vakintegratie-kennis-verbinden.php>; <https://wij-leren.nl/vakintegratie-didactische-aanpak-integrating-agent.php>; <https://wij-leren.nl/vakintegratie-leerkracht-docent-competenties.php>

basisscholen komen. Bovendien zijn kerndoelen voor kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs zodanig geformuleerd dat zij veel ruimte laten voor eigen interpretatie en invulling van scholen. Dat alles maakt het voortbouwen op wat een leerling in het primair onderwijs aan cultuuronderwijs heeft gehad complex. Van kunstdocenten kan niet verwacht worden dat zij met alle toeleverende basisscholen in gesprek gaan hierover, tenzij zij hierin gefaciliteerd worden door de schoolleiding.

SAMENWERKING BUITEN DE SCHOOL

Kunstonderwijs wint aan waarde voor leerlingen als de kunstvakdocent een verbinding legt tussen het binnenschoolse kunstonderwijs en de culturele omgeving buiten de school, een verbinding die ook wordt gelegd in het vak ckv. Dit kan door maatschappelijke thema's, vraagstukken en actualiteiten het klaslokaal in te brengen, maar ook door samen te werken met culturele instellingen, kunstcentra, aanbieders van cultureel-educatieve activiteiten of organisaties in de wijk, en door naar buiten te gaan. Zo besteedt de kunstvakdocent aandacht aan de context van kunstonderwijs en aan grote maatschappelijke thema's. Kunstvakdocenten geven leerlingen hiermee de kans om kunst en cultuur te ontdekken en te beleven, een kans die niet alle leerlingen van huis uit krijgen. Het aanbod kan variëren van culturele activiteiten buiten het schoolgebouw tot een serie (praktijk)lessen gegeven door externen binnen de school. Een cultuurcoördinator kan de kunstdocent ondersteunen bij het aangaan van samenwerkingen door als contactpersoon connecties te maken met de juiste (culturele) partners en instellingen in de omgeving en deze samenwerking(en) te verduurzamen. Ook kan er samenwerking gezocht worden met andere scholen of docenten. De Cultuurkaart kan worden gebruikt bij de financiering van culturele activiteiten.

Kunstvakdocent van de toekomst

In het dynamische onderwijslandschap worden kunstvakdocenten uitgedaagd om zich te ontwikkelen tot veelzijdige professionals. Hierbij komen ze in aanraking met verschillende leergebieden en disciplines en worden ze aangemoedigd om diversiteit, technologie en inclusie te omarmen. Om met deze thema's om te gaan is het cruciaal dat kunstdocenten blijven leren en groeien door middel van een lerende houding en met na- en bijscholing. Deze voortdurende ontwikkeling stelt hen in staat om betekenisvol kunstonderwijs te bieden dat aansluit bij de diverse behoeften en talenten van leerlingen.

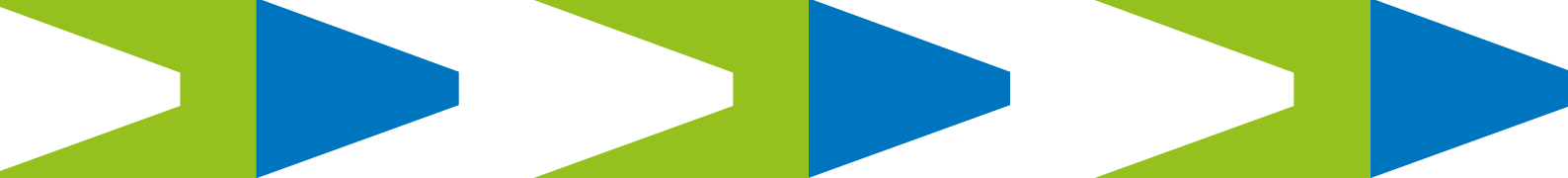
ROL VAN CULTUUREDUCATIE

Ook al zijn wetenschap, beleid en praktijk het eens over het belang van cultuureducatie voor de brede ontwikkeling van jongeren, de waarde van kunst en cultuur is nog altijd niet overal duidelijk zichtbaar. De legitimatie ervan en de meerwaarde staan niet altijd op het netvlies van de maatschappij en professionals in het onderwijs. Er is momenteel in het onderwijsbeleid veel aandacht voor de basisvaardigheden taal (lezen), rekenen en burgerschap. Dat kan tot gevolg hebben dat cultuureducatie naar de achtergrond verdwijnt. Maar het biedt ook kansen, want de verbinding van muziek, beeldend, dans, drama, audiovisueel, film en erfgoed met taal- en rekenontwikkeling kan juist voor meer leereffect zorgen. Een kunstvakdocent kan zorgen voor zinvolle combinaties van vakken en leergebieden, waarbij soms de doelen van het ene vak en soms die van het andere vak domineren, maar die bij voorkeur in gelijkwaardigheid gerealiseerd worden.³³

Het breed erkennen van de intrinsieke waarde van kunst en cultuur³⁴ als basisvoorwaarde voor de ontwikkeling van kinderen is een eerste stap die nodig

³³ Zie bijvoorbeeld: De kracht van taal en muziek - LKCA; Werken met verhalen - LKCA

³⁴ Het gaat dan om de waarde van kunstbeoefening als zodanig die betekenis geeft aan het leven. Over een precieze omschrijving hiervan en hoe die waarde zich onderscheidt van andere terreinen, zoals bijvoorbeeld sport, is geen overeenstemming. Zie bijvoorbeeld: Waarom moet kunst bijdragen aan maatschappelijke opgaven? Kunst is toch waardevol op zich? - LKCA

is om te zorgen voor een stevige positie van kunst en cultuur in kinderopvang en onderwijs.

OMGANG MET TECHNOLOGISCHE EN DIGITALE ONTWIKKELINGEN

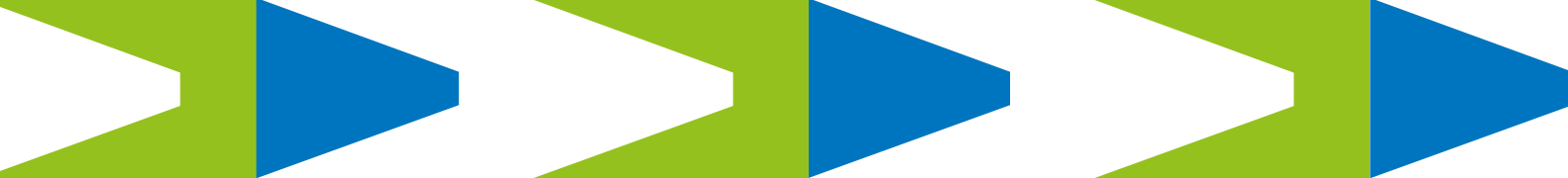
Voor de gesproken kunstvakdocenten zijn technologische en digitale ontwikkelingen een kans om hun vakgebied te vernieuwen en uit te breiden. Het helpt als ze op de hoogte blijven van technologische trends zoals kunstmatige intelligentie en digitale tools, en deze integreren in hun lesmethoden. Het gebruik van virtuele voorstellingen, online samenwerkingen en digitale kunstprojecten kan de leerervaring verrijken.

Daarbij is het cruciaal dat docenten een kritische houding aannemen ten opzichte van technologie, waarbij ze een balans zoeken tussen innovatie enerzijds en het behoud van eigen creativiteit en het waarborgen van veiligheid anderzijds. Dit houdt ook in dat leerlingen leren hoe ze technologie verantwoord kunnen gebruiken, met aandacht voor mediawijsheid en digitale ethiek. Daarnaast is het belangrijk om te investeren in de digitale infrastructuur van scholen en de deskundigheidsbevordering van docenten, zodat deze effectief kunnen inspelen op technologische ontwikkelingen en een veilige digitale leeromgeving kunnen waarborgen.

AANSLUITEN BIJ DIVERSITEIT EN INCLUSIE

In 2019 is de Code Diversiteit en Inclusie voor de cultuursector gelanceerd. Dit document geeft handvatten om de cultuursector meer divers en inclusief te maken.³⁵ Het is waardevol als kunstvakdocenten actief bijdragen aan diversiteit en inclusie in hun vakgebied door een cultuur te creëren waarin elke leerling zich gerespecteerd en gehoord voelt. Dit begint met het bewustzijn van hun eigen onbewuste vooroordelen en het streven naar een cultuursensitieve benadering. Door differentiatie toe te passen kan een kunstdocent aansluiten bij de diverse interesses, belevingswerelden en culturen van hun leerlingen. Daarnaast is het essentieel dat lesmateriaal verschillende groepen representeert en dat de leeromgeving veilig en inclusief is. Rolmodellen en goede voorbeelden spelen een belangrijke rol in het bevorderen van een inclusieve cultuur. Het streven naar meerstemmigheid en het betrekken van verschillende perspectieven in zowel het curriculum als in de samenwerking buiten school is van groot belang.

³⁵ [Code Inclusie & Diversiteit in cultuursector - Code Diversiteit & Inclusie](#)

Samenwerking met ouders kan hierbij ondersteunend werken.³⁶

Door een oprechte interesse in de ander en het bevorderen van creatief zelfvertrouwen kunnen kunstvakdocenten leerlingen van diverse achtergronden helpen hun verhalen te vertellen en hun talenten te ontwikkelen.

VERBINDING MET DE OMGEVING VAN DE SCHOOL

De samenleving heeft behoefte aan kunstdocenten die over de grenzen van hun eigen vak heen kunnen kijken. 'Net als de kunsten verbindt de kunsteducatie zich met andere sectoren en thema's: met de zorg en techniek, met andere vakken op school, met andere kunstdisciplines. (...) Er wordt op school steeds vaker gedifferentieerd en integraal gewerkt, thematisch en vakoverstijgend.'³⁷ Deze ontwikkeling brengt met zich mee dat kunstvakdocenten in staat moeten zijn om verbindingen te leggen tussen hun eigen vak en andere vakgebieden, zowel binnen de kunsten als daarbuiten, tussen binnen- als buitenschools en tussen theorie en praktijk.

INTERDISCIPLINAIR WERKEN

Integraal en disciplineoverstijgend werken is een ontwikkeling die zichtbaar wordt. Er is een toenemende verbinding binnen en tussen kunstdisciplines en andere vakken in het vo. 'Vakoverstijgend of interdisciplinair werken is niet alleen een wens van docenten, maar is vooral nodig om aan te sluiten bij actuele ontwikkelingen. Het is de wereld waarin jongeren leven en die zij dus ook herkennen'.³⁸ De verwachting is dat dit steeds vaker zal gebeuren, zeker in combinatie met nieuwe disciplines. Ook voor kunstdocenten die werkzaam zijn in de meer traditionele disciplines kan samenwerking met andere disciplines een nieuwe impuls aan hun werk geven. Het is aan de kunstdocenten om mogelijkheden te zien en te benutten en tegelijkertijd het eigene te behouden. Om interdisciplinair te kunnen werken, moet een docent openstaan voor andere disciplines en zich er enigszins in verdiepen.

³⁶ Sardes deed samen met een masterstudent Youth, Education & Society in 2020 een beknopt onderzoek naar diversiteit en inclusie voor CultuurSchakel Den Haag.

³⁷ Kunstvakdocentenoverleg KVDO (2018). Opleidingsprofielen 2018 kunstvakdocentenopleidingen.

³⁸ Copini (2023), p.38

Beleidsontwikkelingen

HERZIENING VAN DE KERNDOELEN LEERGEBIED KUNST & CULTUUR

SLO heeft van het ministerie van OCW de opdracht gekregen om de kerndoelen van het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs te herzien.³⁹ Hieronder valt ook het leergebied Kunst & Cultuur, waarvan de conceptkerndoelen in het najaar van 2024 worden opgeleverd. Het doel is om de kerndoelen te actualiseren en tegelijkertijd meer duidelijkheid te bieden over het onderwijsaanbod.

ADVIES NIEUWE VAKKENSTRUCTUUR VOOR DE KUNSTVAKKEN OP HET VMBO, HAVO EN VWO

Een werkgroep, gevormd door leden van de vakverenigingen VONCK, VLS en VNK-e en curriculumontwikkelaars van SLO, heeft in februari 2023 een advies uitgebracht met betrekking tot het aanbod van kunstvakken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.⁴⁰ De aanleiding hiervoor is volgens de werkgroep het gebrek aan eenheid in de vakkenstructuur: er ontbreekt horizontale en verticale consistentie tussen de vakken, wat de doorstroom belemmert. Daarnaast is er een beperkte samenhang tussen vakken en niveaus en er worden verschillende benamingen gebruikt voor dezelfde kunstdiscipline. Bovendien is er willekeur in de manier van toetsing en afsluiting. Het advies luidt daarom als volgt: bied eenzelfde set keuze-examenvakken met dezelfde naam (beeldend, dans, theater, muziek, film), een uniforme indeling en structuur (altijd een deel vaktheorie met dezelfde onderdelen en een deel praktijk) voor alle leerlingen. Daar bovenop adviseert de werkgroep ckv verplicht te stellen voor alle leerlingen, en stellen ze voor om film toe te voegen⁴¹ als discipline waarin eindexamen kan worden gedaan.

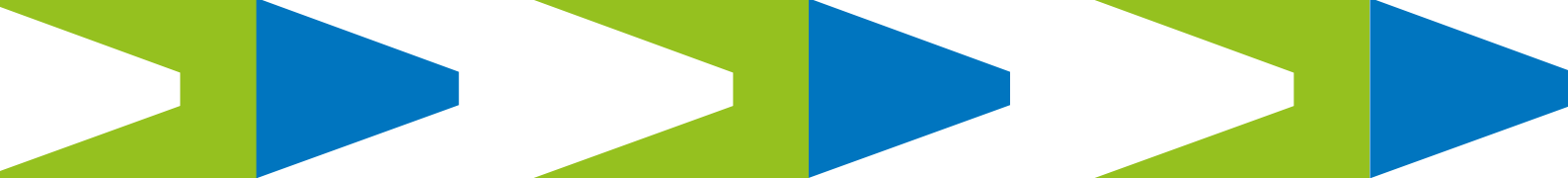
Het advies is een belangrijke stap in het proces naar een algehele herziening van het curriculum. Op dit moment maakt de grote variatie in de vakkenstructuur⁴² het

³⁹ [Actualisatie van de kerndoelen - SLO.](#)

⁴⁰ [Adviesrapport Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken \(WSK\) – SLO.](#)

⁴¹ Zie ook het onderzoek en de leerlijn filmeducatie van het [Netwerk Film Educatie.](#)

⁴² [Vakkenstructuur kunstvakken bovenbouw vmbo/havo/vwo - SLO.](#)

moeilijk om in een nieuw curriculum een duidelijke structuur neer te zetten voor het gehele funderende onderwijs en om daarbij onderbouw en bovenbouw op elkaar aan te laten sluiten. De voorgestelde structuur faciliteert de herziening van het curriculum, waardoor scholen in de toekomst mogelijk makkelijker samenwerken op het gebied van de kunstvakken. Hierdoor wordt het mogelijk om gezamenlijk een uitgebreid aanbod van alle vijf de kunstvakken in de regio te realiseren. Dit opent de deur voor leerlingen om examen te doen in de discipline die het beste aansluit bij hun interesse en/of talent.

Het traject om te komen tot een nieuwe examenvakkenstructuur start na de zomer van 2024 onder begeleiding van SLO.

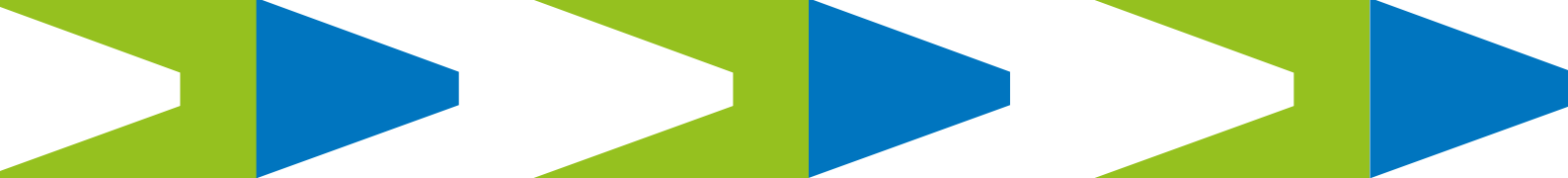
INVOERING EN MONITORING VAN HET VERNIEUWDE EXAMENPROGRAMMA CKV

In het schooljaar 2017-2018 is gestart met het nieuwe examenprogramma ckv voor alle vierdeklassers havo en vwo.⁴³ In dit programma wordt van de leerling verwacht dat hij of zij een doorlopend proces volgt op vier domeinen: het (A) verkennen (van kunstervaringen), (B) verbreden (van kunstervaringen), (C) verdiepen en onderzoeken (van het artistiek-creatief proces) en (D) verbinden (van ervaringen, beschouwingen en bevindingen). Het vernieuwde programma geeft op deze wijze meer ruimte voor de verschillende variaties van kunstuitingen en onderzoek daarnaar.

In het voorjaar 2020 werd een onderzoek van SLO gepubliceerd naar het vernieuwde examenprogramma van ckv, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW.⁴⁴ Uit vragenlijsten, bijeenkomsten en gesprekken blijkt dat de invoering van het nieuwe examenprogramma ckv heeft gezorgd voor een kwaliteitsimpuls en actievere, gemotiveerde leerlingen. Ook docenten zijn over het algemeen positief over de vernieuwing en in staat om een vertaling te maken naar de onderwijspraktijk. Docenten geven aan hun leerlingen kunstervaringen en opvattingen te laten verkennen in een kunstautobiografie (domein A; 90%), deze te laten verbreden met excursies en activiteiten (domein B; 86%), zich te laten verdiepen in hun ervaringen (domein C; 80%), en te verbinden door reflectie (domein D; 80-82%). Over het algemeen blijken docenten tevreden met het nieuwe programma. De keuzevrijheid voor docenten en leerlingen blijkt een sterk punt, zowel voor het actief beleven van kunst als het kunnen becijferen van het vak. Al

⁴³ Handreiking SE CKV – SLO.

⁴⁴ Monitoring invoering vernieuwd examenprogramma culturele en kunstzinnige vorming h/v 2020 - SLO.

met al blijkt uit de bevindingen dat het nieuwe examenprogramma een verbetering is ten opzichte van het vorige. Het draagt bij aan de culturele bewustwording van leerlingen en is een aansporing tot een brede kijk op de wereld en creatief denken. In het kader van de herziening van de examenvakken wordt ook gekeken naar het vak ckv met de intentie deze voor alle schoolvormen gelijk te trekken.

BELEIDSPROGRAMMA CULTUUREDUCATIE MET KWALITEIT

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit⁴⁵ ging van start in 2013 en kent inmiddels de derde periode van vier jaar. In eerste instantie richtte het programma zich uitsluitend op het primair onderwijs (inclusief speciaal onderwijs), later is dit uitgebreid naar de voorschoolse en buitenschoolse educatie, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. De meeste ervaring is in de afgelopen jaren opgedaan in het basisonderwijs, met name met de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen, professionalisering van leerkrachten en de samenwerking van scholen met culturele instellingen. Door het programma is meer samenwerking tot stand gekomen tussen culturele instellingen en scholen en zijn culturele activiteiten beter ingebed in het schoolprogramma. Doorlopende leerlijnen vormen een voortdurend aandachtspunt in de samenwerking tussen onderwijs en de culturele aanbieders. Kansengelijkheid en inclusie zijn de speerpunten van het huidige programma, evenals een sterkere verbinding tussen het binnen- en buitenschoolse cultuuronderwijs.

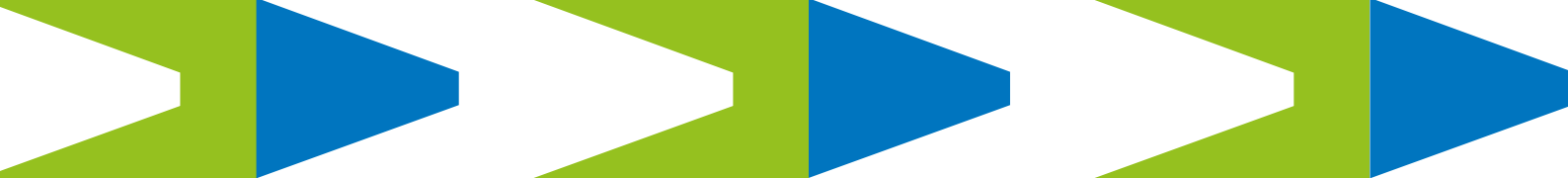
BELEIDSPROGRAMMA SCHOOL EN OMGEVING

Kinderen en jongeren kunnen hun talenten het beste ontwikkelen in een stimulerende omgeving. Het landelijk programma School en Omgeving van het ministerie van OCW startte daarom in 2022 met het verrijken en verbreden van het binnen- en buitenschoolse aanbod om zo kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen te bieden.⁴⁶ De subsidieregeling School en Omgeving 2023-2025 heeft als doel meer leerlingen een buitenschools aanbod aan te bieden. Dit aanbod moet passen bij de lokale behoefte en omgeving, zodat leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen, ongeacht hun thuissituatie of omgeving. Daarnaast helpt het hen om vaardigheden te ontwikkelen voor meer kansengelijkheid in het onderwijs en een gelijkwaardige deelname aan de maatschappij.⁴⁷ Hiervoor werken coalities van scholen (po en vo), gemeenten en partijen rondom een school of in de wijk samen aan een brede leer- en leefomgeving voor kinderen met (een risico

⁴⁵ <https://www.cultuureducatiemetkwaliteit.nl/>

⁴⁶ School en Omgeving – Ministerie van OCW.

⁴⁷ School en omgeving 2023-2025 | Subsidie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (dus-i.nl)

op) onderwijsachterstanden. Coalities konden via de subsidieregeling School en Omgeving geld aanvragen om de samenwerking te bevorderen en de toename van het extra aanbod te bewerkstelligen. Alleen coalities van scholen met leerlingen met de hoogste onderwijsachterstandsscores konden een aanvraag doen. Het extra aanbod, zowel buiten als binnen schooltijd, is niet alleen gericht op 'schoolse' vaardigheden, maar ook op de ontwikkelgebieden sport, cultuur en welzijn. Het gaat om activiteiten waarmee kinderen en jongeren hun interesses, talenten en de wereld ontdekken, waardoor zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Uit de eerste subsidieronde bleek dat 22% van de coalities cultuur als ontwikkelingsgebied had gekozen.⁴⁸

SUBSIDIEREGELING CULTUUREDUCATIE VMBO, VSO EN PRO

Scholen en culturele partners die aan de slag willen met meer en betere cultuureducatie op het vmbo en in het praktijkonderwijs (vso) kunnen bij het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) een subsidie aanvragen. Deze is opgedeeld in drie fasen om tegemoet te komen aan de verschillen tussen scholen: Kennismaken en uitproberen, Samen ontwikkelen en Resultaten verduurzamen. Met de subsidieregeling wil het FCP de samenwerking tussen scholen en culturele partners in de regio versterken. In de drie fases ligt de nadruk op het bouwen van een basis voor een cultuureducatief project, het gezamenlijk verder ontwikkelen en uitvoeren ervan of het verbreden van een bestaand project met andere scholen. De verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie heeft daarbij in het bijzonder de aandacht.⁴⁹

BEROEPSPROFIEL KVDO

In het najaar van 2023 heeft, vooruitlopend op het voorliggende document, het KVDO een beroepsprofiel ontwikkeld voor de kunsteducator in het vo en het buitenschoolse werkveld. In dit document worden trends, uitdagingen en ambities beschreven rondom de thema's visie, verbinding, systeem, professionalisering en samenwerking.⁵⁰ Waar mogelijk is in dit beroepsprofiel gebruik gemaakt van de inzichten in het beroepsprofiel van het KVDO.

⁴⁸ [Infographic School en omgeving - aanvraagronde najaar 2022.](#)

⁴⁹ [Educatie: Cultuureducatie vmbo vso pro - Fonds voor Cultuurparticipatie](#)

⁵⁰ Copini, E. (2023). Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in vo en buitenschools. In opdracht van het KVDO.

Bijlage overzicht bestudeerde documenten en websites

DOCUMENTEN

Copini, E. (2023). *Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in VO en buitenschools*. In opdracht van het KVDO.

Gerrits, A. & Roorda, P. (2016). *De kunstdocent onderbouw havo en vwo. Een schets van de beroepspraktijk*. LKCA.

Hoex, J., Vlaardingerbroek, S., Balledux, M., Speetjens, P. & Vink, C. (2022). *Opgroeien doe je samen. Bouwen aan een stevige pedagogische basis*. Nederlands Jeugdinstituut.

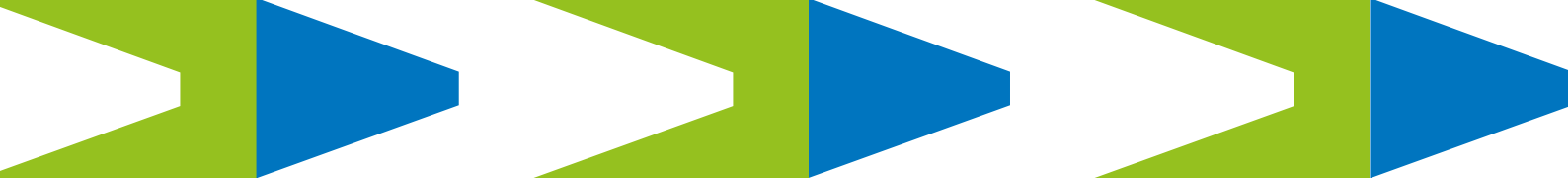
Lanschot Hubrecht, V. van, Marsman, P., Rass, A. & Tuinen, S. van (2015). *Kunst en cultuur. Vakspecifieke trendanalyse 2015*. SLO.

Marsman, P., Taminiau, A. & Penning de Vries, B. (2020). *Monitoring invoering vernieuwd examenprogramma culturele en kunstzinnige vorming h/v. Resultaten onderzoek naar ervaringen met CKV van docenten en leerlingen in havo 4/5 en vwo 4/5*. SLO.

Molen, E. van der (red.) (2018). *Opleidingsprofielen 2018 kunstvakdocentenopleidingen*. Kunstvakdocentenoverleg KVDO.

Severien, G. (2023). *Een kunstdocent is altijd zelf kunstenaar, en denkt en handelt zo ook in de rol als docent*. [10voorde leraar](#)

Staatsblad (2017). *Besluit van 16 maart 2017 tot wijziging van het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel BES in verband met de herijking van de bekwaamheidseisen voor leraren en docenten*.

Vaart, M. van der (2023). De nieuwe muziekdocent. *Kunstzone 04*, 40-43.

Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken (2023). *Adviesrapport Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken (WSK)*. SLO.

Wervers, E., et al. (2020). *Technologie + Kunst. Over de verbinding van kunst en technologie in onderwijs en vrije tijd*. LKCA.

WEBSITES

[Voortgezet onderwijs - LKCA](#)

[Vak ckv - LKCA](#)

[Van leerplan naar leerlijn - LKCA](#)

[Kerndoelen \(en actualisering ervan\) en Actualisatie kerndoelen kunst en cultuur | SLO](#)

[Bekwaamheid van leraren | Werken in het onderwijs | Rijksoverheid.nl](#)

[Vakkenstructuur kunstvakken bovenbouw vmbo/havo/vwo - SLO](#)

[Historisch overzicht onderwijs in kunst en cultuur SLO](#)

[Subsidieregeling vo: Cultuureducatie met Kwaliteit](#)

[Subsidieregeling vmbo: Cultuureducatie vmbo vso pro - Fonds voor Cultuurparticipatie](#)

[CultuurProfielScholen: po of vo](#)

Colofon

Beroepsprofiel kunstvakdocent voortgezet onderwijs

AUTEURS (SARDES)

Carlijn Waaijer, Marinka Willemsen en Karin Hoogeveen

BEGELEIDINGSCOMMISSIE (LKCA)

Huub Braam, Jan van den Eijnden en Ronald Kox

Dit beroepsprofiel is ontwikkeld door Sardes in opdracht van LKCA en maakt onderdeel uit van een serie van beroepsprofielen van de kunstprofessional in cultuureducatie en cultuurparticipatie.

EINDREDACTIE

SopluTekst

VORMGEVING

Taluut, Utrecht

UITGEVER

LKCA

Postbus 452

3500 AL Utrecht

030 711 51 00

info@lkca.nl

www.lkca.nl

LKCA wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

LKCA biedt publicaties zo toegankelijk mogelijk aan. Neem contact met ons op bij ontoegankelijke informatie via info@lkca.nl.

©LKCA en Sardes, Utrecht, november 2024

